

# KUNST DOOR DE STAD

## ▶ START ROUTE ▶

Deze route leidt je van Mariken, de vrouw die symbool staat voor de stad, tot Moenen, de duivel die haar verleidde. Tussendoor nemen we je mee langs kunstwerken uit verschillende periodes. Je komt langs kunst op historische gebouwen als de Waagh en het stadhuis, kunst uit de periode van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, kunst aan de Waalkade gemaakt bij de aanleg van de waterkeringmuur en kunst uit latere jaren.

Uit de Citystore loop je de Grote Markt op. Links zie je meteen het beeld van Mariken met haar mandje.

### 1 MARIKEN VAN NIEUMEGHEN Vera van Hasselt 1957



Mariken is een jonge vrouw uit een middeleeuws verhaal. Ze werd verleid door de duivel tot een losbandig leven in Antwerpen. Bij terugkeer kreeg ze vergeving voor haar zonden. Ze is uitgegroeid tot het symbool van Nijmegen. Vera van Hasselt besloot Mariken een gestalte te geven door een beeld van haar te maken. De heer Vroom -van Vroom&Dreesman- kocht dit beeld en liet het op de Grote Markt zetten. Het beeld is een geschenk aan de stad 'voor de zorg en de ontzaglijke moeite die men zich getroostte voor de wederopbouw van de gehavende stad'.

### 4 'AL MOT IK KRUPE...' Toon Heijmans 2006



Dit carnavalsbeeld verbeeldt het Nijmeegse carnavalslied 'Al mot ik krupe'. In dit lied wordt de weg naar de Sint Stevenstoren bezongen.

Op het grote hoekpand meteen ernaast op nr. 3, bevinden zich zes kunstwerken.

### 5 ZES RELIËFS Jac Maris 1955



Dit monumentale winkelpand is gebouwd in de typische wederopbouwstijl. Onder de ramen boven de pui zie je zes beeldhouwwerken. Deze voorstellingen laten de flora en fauna zien die gebruikt werden voor kledingstoffen. Dit is een goed voorbeeld van kunst die door de percentageregeling is opgenomen in de architectuur, wat ook kenmerkend is voor kunst uit de wederopbouwperiode.

Hiertegenover zie je het stadhuis met twee trappjes naar de toegangsdeur.

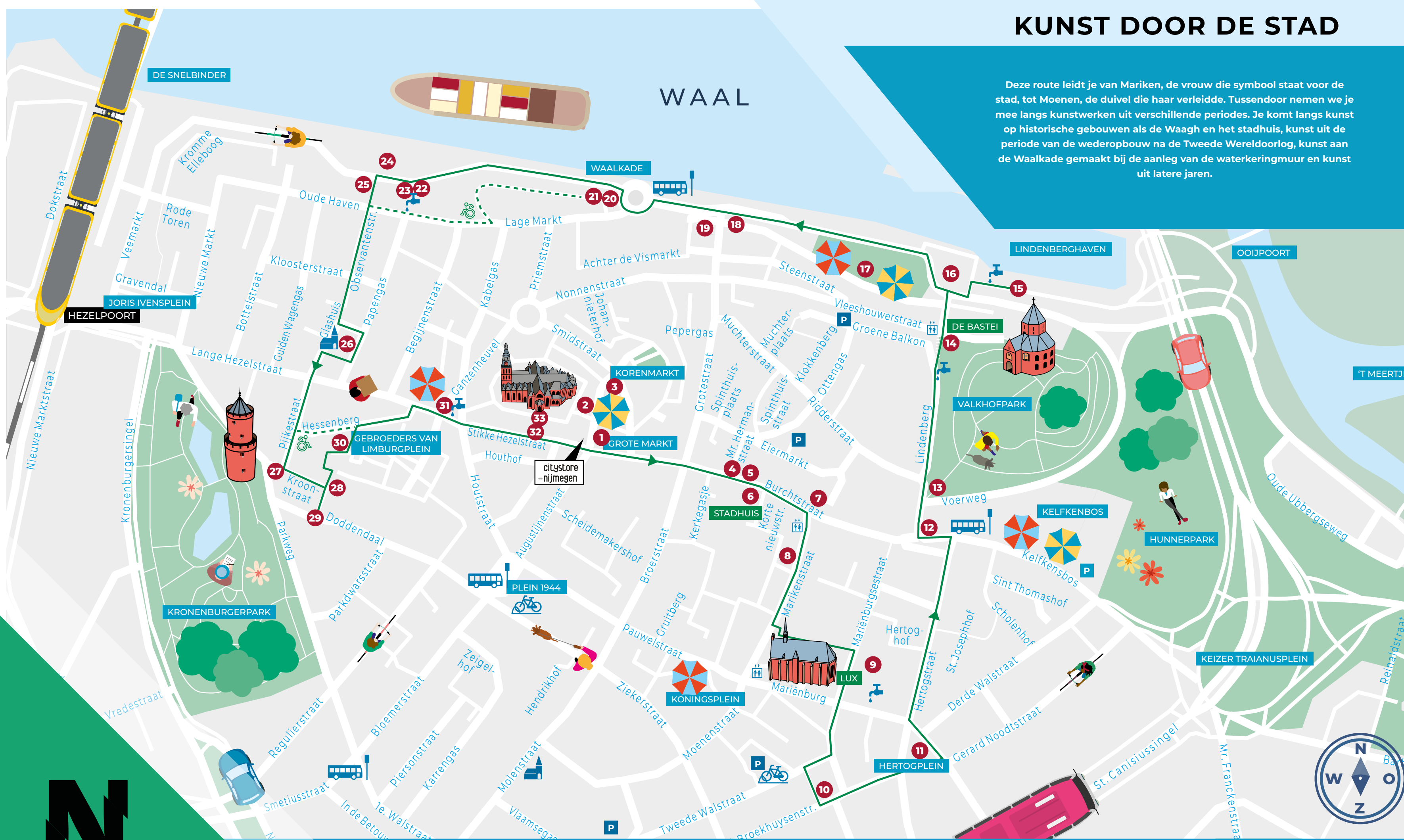
### 6 BEELDEN AAN HET STADHUIS Martinus van Dijk 1948 en Albert Termote 1950/1955



Na het bombardement van 1944 stonden alleen nog de geblakerde buitenmuren van het stadhuis overeind. Bij de herbouw liet architect Deur de vooroorlogse sfeer herleven door oorspronkelijke elementen uit 1553 te kopiëren. Je ziet achttien beeldhouwde hoofden boven de ramen van Martinus van Dijk. Tegen de gevel is een beeldengalerij van acht vorsten en helden uit de Nijmeegse geschiedenis, met links op de hoek een Mariabeeld. Bovenaan de gevel zie je zeven medaillons die de zeven deugden verbeelden. Deze beelden zijn van Albert Termote.

Een stukje verder is links de Stockumstraat. Op de hoek van de gevel van het hoekpand (nr. 59) zie je boven je een slak.

Op de andere kant gaat de route verder



### WEDEROPBOUWKUNST

De Nijmeegse binnenstad lag na de Tweede Wereldoorlog grotendeels in puin. Het bombardement door de geallieerden in 1944 raakte het hart van de stad met haar vele historische monumenten. Na de oorlog is hard gewerkt aan de wederopbouw van de binnenstad. Het tijdvak 1940-1965 is een belangrijke periode in de Nederlandse cultuurgeschiedenis. Er was niet veel geld, maar wel wens om te vernieuwen. Kunstenaars en architecten combineerden graag beeldende kunst en bouwkunst. Door deze koppeling brachten ze kunst onder de mensen. Met hun werken gaven de kunstenaars uiting aan het verlangen naar harmonie en verbondenheid. De kunstwerken sieren wanden, gevels, vloeren en plafonds van de naoorlogse architectuur. Heb je interesse in de Wederopbouwarchitectuur? Loop dan ook eens onze Wederopbouwroute.

### 1,5 % VOOR KUNST

De overheid stimuleerde het streven van de kunstenaars en architecten naar samenwerking en stelde dat beeldende kunst een onmisbaar element in openbare gebouwen was. Mensen zouden daardoor laagdrempelig met kunst in aanraking komen. Vanaf 1951 moest anderhalf procent van de bouwsom van alle door de overheid gefinancierde gebouwen aan kunst worden besteed. De regeling was ook bedoeld om kunstenaars te ondersteunen. Zo werd de overheid de belangrijkste opdrachtgever voor kunst. In Nijmegen zijn heel wat kunstwerken via deze regeling tot stand gekomen. Kunst is nog steeds een belangrijke toevoeging bij nieuwbouwprojecten. Dit kan via de percentageregeling die nog steeds bestaat, maar vaak wordt er apart budget voor vrijgemaakt.

# N

NIJMEGEN

OLD CITY YOUNG VIBE

LOOP JE MEE?

INTONIJMEGEN.COM



OLD CITY YOUNG VIBE  
NIEUWIN  
N

LENGTE WANDELING ca. 3,5 km

Start- en eindpunt Citystore Grote Markt.  
De route is op een paar punten lastig toegankelijk voor rolstoelers, in de tekst zijn alternatieven aangegeven.

LEUKE WEEJTJES

KUNST AAN DE WAALKADE

In 1980/1981 werd aan de Waalkade een nieuwe waterkering muur geplaatst, deze beschermt Nijmegen tegen hoge waterstanden. Als er hoogwater dreigt worden de doorgangen afgesloten met grote stalen deuren. Aan beide zijden van de doorgangen zijn de inhammen te zien, waarin de platen worden geschoven. Bij de aanleg van de muur kregen kunstenaars uit Nijmegen en omgeving opdracht om iets bijzonders toe te voegen aan onderdelen van de kademuur. Dit in het kader van de percentageregeling. Langs de Waalkade zijn, vooral bij de toegangen in de muur, 10 kunstwerken toegevoegd, je vindt er 7 op deze route.

KUNST OP STRAAT

Op nijmegen.nl/kos staan alle kunstwerken in de openbare ruimte van Nijmegen. Het gaat om 343 kunstwerken op straten, in parken en op pleinen, aan gebouwen en ook een paar binnen in openbare gebouwen. Je kunt zoeken op kunstenaar, periode, plek en eigenaar.



Meer routes? Scan dan de qr-code!

OLD CITY YOUNG VIBE

COLOFON

Mogelijk gemaakt door de gemeente Nijmegen  
Foto's: Gemeente Nijmegen  
Ontwerp en realisatie: StudioBont

30 LICHTSCULPTUUR  
Marinus Boezem 2010

Op het plein zie je de contouren van de verdwenen kloosters tussen de woningen. De witte marmeren blokken geven de lichtval weer door twee gotische ramen uit de hoge gang van het klooster. Het is een verwijzing naar het eeuwige licht.

Ga bij dit kunstwerk rechts en weer rechts de Lange Hezelstraat in. Je komt op een pleintje, de Ganzenheuvel.

31 WAT-ER-IS  
Marc Ruygrok 2000

In het water-kunstwerk staat 'WAT-ER-IS', met deze letters, kun je verschillende woorden vormen 'water is', 'wat er is', 'wat is er', 'is er wat'. Bij dit kunstwerk horen ook de twee ronde putten. Deze staan op de plekken waar de resten van twee historische putten werden gevonden tijdens de herinrichting van het plein.

Loop omhoog door de Stikke Hezelstraat tot de trap links naar de Sint Stevenskerk.

32 SCULPTUUR  
Oscar Goedhart 1972

Onderaan de trap zie je een kunstwerk met twee liggende figuren. Het voegt een rustgevend element toe aan de vele rechtopstaande, omhoog rijzende elementen in de straat.

33 MOENEN  
Piet Killaars 1966

Bovenaan de trap, tegenover de hoofdingang van de kerk, zie je de kuadaardige Moenen, de duivel uit het verhaal van Mariken van Nieumeghen. Hij zit grinzend op een paal, met zijn rug naar de kerk toe.

Met Moenen eindigt de wandeling en kom je weer uit bij Mariken, waar de wandeling begon bij de Citystore op de Grote Markt. Loop hiervoor de Stikke Hezelstraat uit of ga de trap op naar Moenen en loop rechtsom langs de kerk om onder de Kerkboog door te lopen.

ter gelegenheid van haar honderdjarig bestaan.

Loop verder rechtsom de kapel en ga links de steeg in. Kijk rechts vooral even naar de gevel van De Vogelhof, met de vele vogelhuisjes. Loop de steeg uit en steek de winkelstraat over, de Pijkestraat in. Aan het einde van deze straat, in de struiken, zie je een gouden engel.

Met een rolstoel ga je beter voor de helling linksaf de Hessenberg in. Je pakt de route dan op bij de Lichtsculptuur van nr. 30.

27 DE GOUDEN ENGEL  
Ed van Teeseling 1980

Deze engel verwijst naar de Nijmeegse legende van de Gouden Engel uit 1600: het verhaal over een tragische liefde en over een engel van puur goud die ergens in de binnenstad van Nijmegen begraven zou moeten liggen. Dit beeld werd gerealiseerd met de percentageregeling bij de bouw van de parkeergarage, die er nu niet meer is.

Loop een stukje terug, ga voor de privé parkeergarage langs en kom al snel bij de Titus Brandsmakapel.

28 MOEDER GODS  
Jan van Eijk 1960

Boven de ingang zie je een kleurig mozaïek. Deze behoort tot de monumentale kunst uit de wederopbouwperiode. De kapel staat op de plek waar de karmeliet Titus Brandsma tijdens de oorlog werd opgepakt, hij werd in 1942 vermoord in concentratiekamp Dachau. De bakstenen gevels zonder ramen zijn gesloten en sober en stellen de omheining van het kamp voor.

29 PLASTIEK  
Frans Verhaak 1960

Op de kop van het pleintje voor de kapel zie je een 12,5 meter hoge zuil. Deze verwijst naar de wachttorens van het concentratiekamp waar Titus Brandsma zat (zie nr 28). Tussen de palen bevindt zich een bronzen kunstwerk in de vorm van een kruis, van de andere kant bekeken stelt het een mitrailleur voor.

Loop terug linksom de kapel. Aan de achterkant, een stukje naar links ga je een smal steegje in, de 'Weeshuistrappen'. Ga onderaan de trap rechts en meteen links de brede trappartij af.

hij ontevreden was over het resultaat, ontwierp hij een nieuw beeld. Door een misverstand is de naam van het eerste beeld echter blijven hangen.

23 MUURSCULPTUREN  
Gerard Bruning 1982

Bovenaan het trapje is de brede doorgang voorzien van een kunstwerk van de Nijmeegse Gerard Bruning. Van deze kunstenaar zijn 10 monumentale werken in Nijmegen te vinden.

Een stukje verder ligt, je kunt het niet missen, een groot labyrint.

24 HET LABYRINTH  
Klaus van de Locht en Jaap van Hunen 1982

Al sinds de oudheid laten kunstenaars zich inspireren door het labyrint. Het is een metafoor voor de levensloop met vele wegen en windingen, een steun voor de mens die op zoek is naar zichzelf. De diameter is 24 meter, het looppad naar het midden is 350 meter lang. Bij hoge waterstanden staat er water in. Verken het door het hele pad te lopen of spring naar het midden.

Ga achter het Labyrinth links de trap op.

25 ARCHITECTUUR DER NATUUR  
Peter van de Locht 1983

Rechts van de trap zie je twee reliëfs in de muur en daarboven een wit marmeren beeld. De titel verwijst naar het onderzoek van de kunstenaar naar hoe het eruit moet zien, de beweeglijkheid, de positie en het materiaal.

Loop de trap aan de andere kant af en steek recht over de Observantenstraat in richting de stad. Ga na de onderdoorgang meteen links en loop om de St. Jacobskapel.

26 MOEDER EN KIND  
Pépp Gregoire 1981

Hier staat een speels beeld van een moeder die haar kind in de lucht houdt. Het ingenieursbureau Royal Haskoning heeft dit beeld aan de stad geschonken

handbij die hier ooit gevonden is. Via de QR-code hoor je het persoonlijke verhaal van Sinan Can over zijn liefde voor de rivier. Ook dit beeld is onderdeel van de Walk of the Town (zie 7).

Loop naar de volgende doorgang in de muur, die bij de rotonde.

20 VROUW UITKIKEND OVER WATER  
Ed van Teeseling 1982

Boven op de hoek van de muur staat een beeld van een vrouw. Sommige mensen zien hier twee figuren in; anderen zien een vrouw, wachtend op de schepen die terugkomen

21 DRIE MUURSCULPTUREN  
Ben van Pinxteren 1982

De bovenrand van de doorgang wordt aan beide zijden gesierd door drie kunstvormen. Achter de doorgang, meteen rechts het hoekje om de trap op, vind je op de uiteinden van de lage muurtjes nog een set van twee kunstvormen van dezelfde kunstenaar. De golvingen verwijzen naar de golven van de Waal. Indirect verwijzen ze naar de sluisdeuren die gesloten moeten worden als de Waal te dicht in de buurt van de woonhuizen komt. Het is als het ware een stukje Waal midden op straat.

Met een rolstoel ga je achter de doorgang meteen rechts omhoog om het pad direct aan de keermuur te volgen. Voor het basketbalveldje kun je links omhoog de straat op, maar kijk vooral even bij de schaaftafels over de kademuur richting het Labyrint (24). Vervolg de Lage Markt en ga de tweede straat links de Observantenstraat in. Pak de route op na nr 25.

Loop terug en vervolg de kade. Na de bocht naar links hangt een liggende vrouw.

22 DE WACHTERES  
Paul de Swaaf 1983

De liggende vrouw is zo tegen de keermuur geplaatst dat zij bij hoogwater in het rivierwater ligt. Terwijl de spanning dan altijd groot is in Nijmegen kijkt ze al tientallen jaren rustig en geduldig toe. De naam 'De Wachteres' is gebaseerd op een misverstand. Aanvankelijk had De Swaaf een staand beeld van een vrouw ontworpen, die met de rokken omhoog op het hoogwater stond te wachten. Omdat

de brede trappen zie je een kunstwerk.

16 SCULPTUUR  
Ari Berkulin 1995

Dit bakenachtig teken heeft een link met de constructie van de Waalburg. De lijnen vormen een evenwicht met de verticale lijnen van de brug. In het beeld zie je vanuit meerdere standpunten verschillende Romeinse cijfers, als verwijzing naar het rijke Romeinse verleden van Nijmegen.

Een eindje verder staat een wolf op het grasveld.

17 WATERWOLF EN AQUANAUT  
Space Cowboys (Paul Keizer en Albert Dedden) 2020

De oostelijke helft van de Waalkade is de afgelopen jaren vernieuwd. Dit beeld is een bekroning van de nieuwe Waalkagen. Het duo vormt een ode aan het nieuwe Nijmeegse rivierenlandschap en de manier waarop de stad met de Waal omgaat. Het verwijst naar de betekenis van het water en de jonge geest die in deze oude stad ontembaar aanwezig is. Een kort bijpassend verhaal van de Nijmeegse kinderboekenschrijver Marloes Morshuis is via de QR-code op een paaltje te beluisteren.

Verder lopend zie je links de Grotestraat omhooglopen; van oudsher de verbindingsweg tussen Waalkade en het centrum van de stad. Hier is een doorgang in de waterkering muur.

Tip: lees het weetje kunst aan de Waalkade

18 TWEE RELIËFS  
Ed van Teeseling 1982

Bovenaan de muur van de doorgang zie je twee beeldhouwde kunstwerken. Het ene laat het wapen van Nijmegen zien met de twee arenden. Op het andere staan vissen, die verwijzen naar de locatie: Achter de Vismarkt.

Een paar meter verder vind je tegen de muur een kunstwerk.

19 SILEX  
Niels van Bunningen 2022

Dit kunstwerk van cortenstaal toont het uitzicht op de noordelijke oever van de Waal die al in de prehistorie bewoond was. Uit die tijd stamt de

13 SPOORWEGMONUMENT NIJMEGEN-KLEVE  
Jan Jacob Weve 1882

Dit beeld is een van de oudste beelden in Nijmegen. De gevleugelde figuur, Victoria - god van de overwinning - is een afgietsel van een van de marmeren godinnen voor het Walhalla in Regensburg. Het is opgericht als herinnering aan de aanleg van de spoorverbinding tussen Kleve en Nijmegen in 1865. Deze gaf een belangrijke aanzet voor nieuwe verbindingen vanuit Nijmegen.

Loop links langs het park naar het beeld met de leeuw. Vlak daarvoor zie je links de muurschildering 'Market Garden' op de zijgevel van De Lindenberg. Wil je meer street art zien, loop dan een keer onze Street art route.

14 TWEE LEEUWEN  
Jac Maris 1924

Deze leeuw en die verderop halverwege de trappen in de muur, dragen het wapen van Nijmegen. Ze stonden ooit boven in de gevel van de raadzaal van het stadhuis.

Links naast de trappen is een lift.

Loop door en ga de Veerpoorttrappen af. Onderaan de trap rechts ligt de Bastel, het museum voor natuur- en cultuurhistorie. Deze bevindt zich in de verbouwde zestiende-eeuwse Stratemakerstoren. Dit museum is zeker een bezoek waard, zowel om de collectie als om de architectuur. Links op de zijwand van het casino zie je het geschilderde levensverhaal van Theophanu. Loop door tot de kade. Ga een stukje naar rechts richting de haven. Hier vind je een zilverkleurig beeld.

15 DE NIJMEEGSE KAAISJOUWER  
Margriet Hovens 2020

Kaaisjouwers sjuowden in de negentiende en twintigste eeuw de zware vrachten van schepen op hun ruggen de stad in. Zij brachten welvaart de stad in maar de bewoners van de Bovenstad keken op ze neer. Met dit beeld worden de havenarbeiders alsnog bedankt.

Loop terug. Langs de gehele Waalkade vind je de Walk of Waste; alle afvalbakken zijn door kunstenaars omgevormd tot unieke kunstobjecten. Loop langs de kade met de Waal aan je rechterkant. Onderaan

geldcirculatie over de wereld. Een mooi voorbeeld van gebouwgebonden kunst uit de wederopbouwperiode.

Vervolg de Mariëburgsestraat en kom op een pleintje met veel horeca. Steek het pleintje over naar de pony.

10 PONYRIJDEN  
Pieter d'Hont 1967

Een pony met op zijn rug wijdbeens twee kinderen en daarnaast hun waakzame moeder. Of is het de vrouw die het ponyritje begeleidt? Veel kinderen hebben al achter de twee kinderen als derde op het hier gezeten.

Loop linksaf de Mariëburg in naar het Hertogplein met in het midden de Wilhelminaboom. Tegen de lage muur vind je een uitleg over de oude stadsmuur en stadspoort op dit plein. Daar rechtsachter leunen drie figuren tegen elkaar aan.

11 SCHIKGODINNEN  
Oscar Goedhart 1974

Het thema van dit bronzen beeld komt uit de Griekse mythologie. De schikgodinnen waren drie zusters die het lot en de levensloop van de mens bepaalden. Zij waren het die de 'levensdraden' van de mensen op aarde spinnen, maten en afknippen.

Loop verder linksom het plein, steek de straat recht over en ga de Hertogstraat in. Je komt uit bij het plein Kelfkensbos. Op de kop van het plein aan de rechterkant zie je het Valkhofmuseum dat verbouwd wordt. Het tijdelijke museum is te bezoeken op het Keizer Karelplein. Steek aan de linkerkant over en loop naar de waterpomp.

12 HISTORISCHE WATERPOMP

Deze waterpomp werd in 1747 op dit plein geplaatst om stadsbranden te blussen. Het heeft daarna op meerdere plekken in de stad gestaan. Het staat vanaf 2016 op de gemeentewerf. Daar is het grondig gerenoveerd om in 2022 op zijn oorspronkelijke plek te worden teruggeplaatst. De pomp werkt, er komt drinkwater uit.

Loop door naar het beeld bij de ingang van het Valkhofpark.

7 SLAKKENTOREN  
Niels van Bunningen 2022

Deze slak op een toren is een uitvergrotting van een detail van een schildering van de Gebroeders Van Lymborch. Via de QR-code hoor je

het verhaal over deze creatieve broers die in Nijmegen opgroeiden en wereldberoemd zijn geworden. Het kunstwerk valt in een serie van negen kunstwerken met een Nijmeegs verhaal langs de Walk of the Town (de plaatjes met de groene pijltjes in het wegdek).

Ga aan de overkant van de winkelstraat de Marikenstraat in. Deze straat bestaat uit twee niveaus. Loop bovenlangs over de rechterkant. Stop bij de schommel onder de boom.

8 DE SCHOMMEL  
Henk Visch 2000

Een monument ter nagedachte-nis aan de 763 slachtoffers van het bombardement op Nijmegen in 1944. Het stadscentrum werd toen bijna geheel verwoest. De schommel herdenkt in het bijzonder de omgekomen 24 kinderen en 8 zusters van de bewaarschool die hier stond. Omdat je op deze schommel niet kunt schommelen ervaar je goed dat het bombardement een einde maakte aan het onbekommerde spelen van de kinderen.

Loop verder en pak het laatste bruggetje naar de andere kant, ga naar rechts en loop het Mariëburgplein op. In de kapel is het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis, met interessante tentoonstellingen. Verlaat het plein aan de linkerkant van Lux, onder het gebouw door. Je komt bij de Mariëburgsestraat. Aan de overkant zie je een steeg, De Spaarpot.

9 TWEE SPAARVARKENS | HET GELDVERKEER  
Charles Hammes 1954

Op de pilaren zie je twee spaarvarkentjes. Het varkentje links met een muntstuk kijkt lachend, het andere zonder muntstuk kijkt sip. Ze vormen een humoristische verwijzing naar de voormalige functie van het bankgebouw. Loop voor het gebouw naar rechts. Om de hoek zit de hoofdingang met erboven een koperen kunstwerk. Dit verbeeldt de